

**Nicolai Sanderi Sacrae Theologiae Professoris Tres
Orationes in scholis Publicis Louanij Habitæ, 14. Cal.
Ianuarij, An. Domini. 1565**

Sander, Nicholas

Antverpiae, 1566

Vtrvm Plvres Missas Qvolibet Die In, Vna ecclesia fieri aut liceat, aut
expediat? (.?.)

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69121](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69121)

VTRVVM PLV-
RES MISSAS QVO-

LIBET DIE IN, VNA
ecclesia fieri aut liceat,
aut expediat?

(.?.)

VNT hæc tempora val-
dè periculosa (auditores
optimi) in quibus tantū
sibi homines etiam pri-
uati sumunt, atque arro-
gant, vt putēt licere sibi in totam Chri-
sti ecclesiam iudicium exercere, aut po-
tius indicta causa orbem Christianum
intra domesticos parietes condemnare.
Alius missam omnino damnat, alius
laudat solemnem, sed illam quæ sine ce-
remonijs publicis fit, pro illegitima ha-
bet. Non nemo vtramque satis appro-
bans, tamen vnam solam in vna ecclesia
quolibet die persolui debere contendit.

Quarto

Quarto demum loco repertus est qui posse quidem & plures missas in eadem ecclesia fieri non negat, magis autem expedire putat, ut fiant pauciores: Idque ut putet, exemplo (ut ait) antiquitatis permotus est. Fuisse enim olim receptum, ut vna tantum missa fieret, in qua tam reliqui sacerdotes & clerici, quam etiam laici cum pontifice, aut presbytero celebrante, communicarent. Quem morem videri ab Apostolis institutum fuisse, atque eam ob causam nunc etiam renouari debere. Equidem, quod antiquitatis memoriam, quodque Apostolorum exempla proponat, vehementer laudo. Quod autem à recepta eius ecclesie, quæ nunc est, consuetudine, ad antiquiorem prouocet, tanquam hæ duæ consuetudines consistere simul non possint, in hoc mihi errare videtur & falli. Mutatis enim temporibus & causis, etiã res eiusmodi quæ ab immutabili cõsilio dei non pendent, mutaræ cen-

K sen-

DE PLV. MISSIS,

sentur. Vtrum enim, quia sub ætate Apostolorum vix in qualibet ciuitate vna domus diuinis officijs dedicata est, propterea nunc etiam postulabit opinator iste, vt egregia hæc templa, vt tot basilicæ, vt tanta monasteria destruantur, ne temporibus Apostolorum dissimilia hæc nostra tempora appareant? Licebit sanè ista ratione, vt in qualibet gente paucos optet reperiri Christianos, quia constat sub Apostolis totas regiones nondum fuisse ad fidem Christi conuersas. Quòd si non omnia quæ à prisco seculo gesta sunt, huic ætati nostræ conueniunt, putandum est eundem Christi spiritum qui ritus sacros & ad ineuntis ecclesiæ infantiam, & ad virilis ætatis robur suauissimè accommodauit, nunc etiam agere nobiscum, aut quasi cum senibus, aut (quod magis puto) velut cum decrepita ætate confectis. Quanquàm ne id quidem verum est, non nisi vnã Missam in qualibet eccle-

cepto deat. quia pme conuersionem. & que nup. in in facte impi

ecclesia olim esse factam. Nam vt de
 Toletano Concilio nihil dicā, vbi plu- ^{Cō Tol.}
 ra sacrificia in vno die, etiam ab eodem ^{12. Cā. 5.}
 sacerdote, rectè oblata recensentur, si
quoties immolant toties corpus & sanguinem
Christi participant: vt Antifiodorēse Cō- ^{Can. 10.}
 cilium omittam, quod cum *plures mis-*
sas in vno altario fieri vna die prohibeat,
 vtiq; in pluribus altaribus fieri permit-
 tit: vt hæc inquam pluribus hoc tem-
 pore non persequar, magnus Leo E-
 piscopus Romanus ad Dioscorum Ale-
 xandriæ Episcopum sic ferè scripsit hac
 de re. *Vt autem in omnibus obseruantia* ^{Leo. ep.}
nostra concordet, illud quoque volumus ^{74.}
custodiri, vt quum solemnior festiuitas
conuentum populi numerosioris indixe-
rit, & ad eam tanta multitudo conuene-
rit, quam recipere basilica simul vna non
possit, sacrificij oblatio indubitantur i-
teretur, ne his tantum admissis ad hanc
deuotionem qui primi aduenerint, vi-
deantur hij qui postmodum confluxerint

DE PLV. MISSIS,

non recepti, quum plenum pietatis atque
rationis sit, ut quoties basilicam, in qua a-
gitur, presentia nouæ plebis impleuerit, to-
ties sacrificium subsequens offeratur. Ne-
cesse est autem ut quædam pars populi sua
deuotione priuetur, si vnus tantum missæ
more seruato, sacrificium offerre n.ō possint,
nisi qui prima diei parte confluxerint. Stu-
diosè ergo, dilectionem tuam & familiari-
ter admonemus, ut quod nostræ consuetudi-
ni ex forma paternæ traditionis insedit, tua
quoque cura non negligat, ut per omnia no-
bis & fide, & actibus congruamus. Ex hac
Leonis epistola duas primæ ecclesiæ
consuetudines animaduertere licet. V-
nam Orientalis ecclesiæ propriam, in
qua mos erat vnâ tantum missam in
diebus festiuis celebrari, quem morem
D. Leo in solemnioribus festis ne in
Græcorum quidem ecclesijs postea ob-
seruari voluit: Idque ne aliqua pars po-
populi sua deuotione priuaretur. Altera
fuit Occidentalis ecclesiæ cōsuetudo e-
tiam

repto deui. quia pme conuersionem. e. que nup. in hi facte hup

tiam Leonis ætate multo antiquior, ut quoties basilicam præsentia nouæ plebis impleuisset, toties sacrificij oblatio indubitanter iteraretur. Atque hūc morem D. Leo se à maioribus accepisse affirmat, cum ait. *Hoc nostræ consuetudini ex forma paternæ traditionis insedit.* Ecce & traditio est, & cōluetudo. Ergo Antiquarij isti ad vnam Missam nos reuocantes, ab antiquitatis traditione ipsi aberrant. Fatendum quidem est ingenuè non tam frequentes fuisse olim missas ac nunc sunt, vel quòd minor esset sacerdotum numerus, vel quòd Christiani pauciores, vel quòd in metu persecutionis altaria tam secure ædificari non poterant. At Gregorium Magnum traditur, cum paternam domum in cliuo Scauri positam in monasterium rede-gisset, in illius monasterij ecclesia quatuor altaria quæ in hodiernum diem monstrari solent, erexisse. Quod ut primus fecisse putari non debet, sic fru-

DE PLV. MISSIS,

stra factum esset, si vnica tantum missa quolibet die celebrari debuisset. Diuus Prosper testatur (Carthagini cum esset) ascendisse vna cum ipso sacerdotem in monasterium puellarum, idque dominico die illucescente, vt matutinum illis sacrificium solito offerretur. quo in sacrificio pars diuini corporis puellæ cui-dam porrecta est. Ecce offerebatur sacrificium matutinum, idque non tantum profesto, sed etiam dominico die: nec solum hora tertia (sicuti moris erat in maximis quibusque ecclesijs) sed illucescente iam die: nec casu aliquo, sed solito, ex more videlicet illius ecclesiæ. Quis autem dubitare potest quin eodem in monasterio sacrificium etiam post horam tertiam ante meridiem subsequutum sit, in dominico præfertim die? Quanquam coniectura opus non est cum eodem in loco Prosper dicat, peracto iam priore sacrificio, ac porrecta communionem, etiam
semi-

In li. Di-
mid.tem-
poris.c. 6

Damasus
in vita
Telespho-
ri.

capto acce-
qui pme
conuersione
e. que nup
in in facte
hup

semihora interposita, oblationem gratiarum actionis rursus factam esse, in qua puella quaedam Araba nuper à maligno spiritu liberata, sacrificij percipiens certam partem, prisco est reddita vsui. Cum sæpius igitur in eadem ecclesia sacrificatum esse veteres etiam aucthores prodiderint, cur hoc nostra ætate fieri non expediat, quod ante annos plus mille utilissimum semper habitum fuit? Ac nimirum si panem quotidianum aut sæpius petere, aut sæpius sumere eodem die, atque etiam eadem in mensa fas est, nec ea res offendit aut Lutheranorum, aut Zuinglianorum animos, cur multò magis iterari sacrificium quotidianum non potest in eodem & tempore, & loco? Nisi fortè hoc isti neoterici diuino cultui negabunt, quod ventri suo concedunt. Moyses ædificato altari misit iuuenes de filiis Israel, & obtulerunt Exod. 24 holocausta, immolaueruntque victimas

K 4 pacificas

DE PLV. MISSIS,

pacificas domino vitulos duodecim. Hos autem iuuenes (nondum consecrato Aaron & filijs eius) primogenitos duodecim principium Israel extitisse verisimillimum est. Nam ex Hebræis, vt D. Hieronimus refert, omnes primogeniti Noë, donec sacerdotio fungeretur Aaron, fuerunt pontifices. Cum igitur vnum fuerit altare in quo duodecim Iuuenes, duodecim vitulos immolauerunt eodem die, idque in ipsa veteris testamenti ac fœderis percussione acciderit, quis non videt ea in re figuratum fuisse noui testamenti tempus in quo plures etiam sacerdotes in eodem altari possent victimas domino immolare? Idque eo certius constituitur quòd septuaginta interpretes victimas illas appellat *δωδεκάθετος* *hostiam salutaris.* Vbi videndum est (inquit Augustinus) ne fortè ille significetur, de quo dixit Simeon, *quoniam viderunt oculi mei salutare tuum.* Procopius etiam Gazeus

aram

In quæst.
in gene.

Quæst.
super
Exod. 99

Luca. 2.

aram hanc interpretatur in qua peragi- Procop.
tur Christi mysterium. Proponamus iam in hunc
 ob oculos nostros Christum in noui locum.
 testamenti inchoatione dicentem duo-
 decim Apostolis: *hoc facite in meam com-* Lucę. 22.
memorationem: quibus verbis potestas
 data est non vniuersis modo in vnum
 collectis, verum etiam singulis, vt faci-
 ant corpus domini verissimam saluta-
 ris nostri victimam. Si ergo duodecim
 illi dum adhuc Hierosolimis manebant
 in eodem altari quotidie sacrificare vo-
 luissent, quis hoc in eis posset repre-
 hendere, cum concessa sibi protestate v-
 ti nemo prohibeatur? Quod certe eò
 æquius est nobis concedi, quos ecclesię
 pax & antiquissima consuetudo secu-
 riores multò hac in causa reddidit. Nam
 si quotidie agnum & mane, & vespere,
 in templo Salomonis immolatum con-
 stat, quę superstitio est nos deteriore
 loco velle constituere, vt semel tantum
 quolibet die in eodem templo offerre

K 5 liceat?

DE PLV. MISSIS,

In ep. 118
 liceat? Beatus Augustinus interrogatus
 an per quintam feriam vltimæ hebdo-
 madis Paschæ, offerendum sit manè,
 & rursus post cœnam, respondit, hoc
 indifferenter habendum esse siue manè
 tantum, siue tantum vesperè, siue tam
 manè quàm vesperè illo die offeratur,
 cum nec authoritas diuinæ scripturæ,
 nec tota per orbem Ecclesia aut hoc
 præceperit, aut illud prohibuerit, sed
 de illo genere sit, quod per loca regio-
 nesque variatur. Illud autem non ob-
 scurè significat, vbi maior & frequen-
 tior erat populus Dei, bis oblatum fu-
 isse, & manè propter illos qui lauabant,
 & prandebant: & ad vesperam propter
 illos qui ieiunabant. Quod cum ita
 sit, cur eadem, aut potius maior ratio
 non efficiat vt cum populus Dei mul-
 to frequentissimus nunc existat, cum
 nulli infideles intermixti, nulli am-
 plius cathecumeni supersint, & bis &
 sæpius in qualibet ecclesia quolibet die
 manè

cepto acia qua pme conuersione e. que nuy. in in facte rpi

manè offerri queat? Etenim cum ratio celebradæ missæ illa potissimū sit, ut mors domini per corporis quod mortuum est consecrationē, participationēq; annuncietur, si nullū crimē, crimē? imo si magnū meritū est pluries in vno die atq; etiam in vna & Ecclesia, & altari mortē domini cōmemorari, nihil video cur numerus missarū displicere illi debeat, cui passionis dominicæ memoria placet. Nā quid est aliud Missa quā totius vitæ Christi omniūq; illius actionū sacra quædā historia & viua descriptio? Quis enim natiuitatē eius quotidie propositā nō videt, cum decātari audit *gloria in excelsis deo*, & in terra pax: quis in *epistola*, Iohānis baptistæ præcurrētis vocem, in *Euāgelio* ipsius verbi prædicationē, in *symbolo*, populorū fidē, prædicationis dominicæ fructum, nō intelligit? Porro quæ sequuntur longè secretiora sunt. Ut verbū caro ad ministeriū angeli factum est in utero virginis, ita panis

Missa.
Lucæ. 1.
com-

DE PLV. MISSIS,

communis efficitur caro dei ad ministerium sacerdotis. Ut in morte Christi anima separata est à corpore, sanguis à carne, sic in vtriusque speciei consecratione seorsum corpus & caro, seorsum sanguis & anima repræsentatur. Ut post mortem Christus resurrexit integer, neque amplius moritur, sic sub vtrauis specie totus Christus integer & viuus continetur. Ut propter nos mortuus, propter nos resurgens ex mortuis, in dextera dei sedet, sic propter nos minister sanctorum vsq; in hodiernū diem manens, seipsum à fidelibus manducandū præbet vsq; ad participationem spiritus. Ut Christus in cruce pēdens orauit pro ijs qui nescirent quid facerent, sic sacerdos pro tota Ecclesia, pro pontifice, pro regibus, pro viuus ac defunctis deprecatur, vt à peccatis expientur. Hæc tanta mysteria, si non & tota mente repeti, & exterius celebrari expediat, equidem nescire me fateor quid possit vnquam expe-

Heb. 8

repro deat. quia pme conuigraom e. que nuq. m in facte nipi

expedire. Obsecrat hortaturq; Aposto-
 lus ante omnia *vt fiant obsecrationes, ora-* 1. Tim. 2
tiones, postulationes, gratiarum actiones pro
omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus
qui in sublimitate sunt, vt quietam, &
tranquillam vitam agamus in omni pietate
& castitate. Hoc enim bonum est, & acceptū
coram saluatore nostro deo. Cum autem
 de ipso missæ officio in illis verbis Apo-
 stolum locutum esse, & cæteri patres, &
 D. Augustinus multis verbis ad Pauli- In Epi.
 num declaret, nulla iam causa relinqui- 52.
 tur, quo minus plures missæ (modò reli-
 giosè fiant) quotidie in vno templo at-
 que altari & possint vbiq; legitimè fie-
 ri, & apud bonos viros cum maxima
 totius ecclesiæ utilitate celebrari audi-
 riq; debeant. Habetis, charissimi audi-
 tores, has qualescunq; responsiones
 meas ad ea quæ proponebantur accom-
 modatas, non ea copia vel rerum, vel
 verborum, quæ huic doctissimorum ho-
 minum coronæ satisfacere debeat, sed

ea

DE PL V. MISSIS,
ea tamen alacritate animi in medium
allatas, quæ & officium meum erga ce-
leberrimum huius facultatis Colle-
gium, & totius gentis nostræ
amorem & studium in hanc
florentissimam Acade-
miam, conte-
stetur.

DIXI.

*Predictæ tres Orationes magno le-
ctorum fructu typis excusæ legentur,
nec quicquam habet quod ab illo re-
morari aut auocare debeat.*

*Frater Ioannes Hentenius
sacra Theologia Louanij pro-
fessor.*